

ZUZANA SLOBODOVÁ*

Sémantická analýza karpatismu *xVža* z aspektu slovensko-nemeckých jazykových kontaktov¹

SLOBODOVÁ, Z.: Semantic analysis of carpathism *xVža* from the aspect of slovak-german interlingual contacts. *Slavica Slovaca*, 56, 2020, No 2, pp. 169-181 (Bratislava).

The paper considers the semantic analysis of carpathism *xVža*. In our work we focused on semantic distinctive components – semantic features – classification, identification and specification. We compared the semantic structure in Questionnaire of the Carpathian Dialectological Atlas with the semantic structure of the Carpathian Dialectological Atlas. We also examined the etymology of selected carpathism in several etymological dictionaries, where our German origin was revealed. The aim of our paper is a semantic analysis of selected carpathism and its etymology from the aspect of interlingual contacts.

Semantic (component) analysis, carpathisms, Slovak and German interlingual contacts.

1. Úvod

Územie Karpát zohralo dôležitú úlohu vo formovaní slovanských i neslovanských národov. Výskumy tejto oblasti, ktoré boli realizované v minulosti, odhalili špecifické spoločenstvo, ktoré žilo na území medzi Karpatmi a Dunajom. Jazykovými kontaktmi karpatského areálu sa zaoberá lingvistická karpátológia (karpatská jazykoveda). Výskumy v oblasti Karpát odhalili lexémy spojené s pastierstvom a salašníctvom – tzv. karpatismy. Tieto slová boli prevzaté z iných jazykov karpatského areálu; pôvodom sú rumunské, ukrajinské, maďarské, poľské, slovenské, nemecké a iné.²

Najvýznamnejším dielom z oblasti lingvistickej karpátológie je **Celokarpatský dialektologický atlas** (ďalej CKDA). Práce na jeho realizácii trvali od roku 1973, keď na VII. medzinárodnom zjazde slavistov vo Varšave bol ohlásený začiatok prác na uvedenom projekte, až do roku 2003, keď v Novom Sade – Belehrade vyšiel siedmy, posledný zväzok atlasu. Ide o medzinárodný výskumný projekt, na ktorom participovali dialektológovia z jedenástich krajín: Česko, Poľsko, Slovensko, Ukrajina, Maďarsko, Rusko, Moldavsko, Bulharsko, Macedónsko, Srbsko, Chorvátsko. Na zostavovaní CKDA sa nepodieľali rumunskí jazykovedci a údaje o výskyte karpatismov na rumunskom území boli rekartografované z lingvistických atlasov rumunského jazyka.

CKDA je typ lexikálno-sémantického atlasu. Dotazník CKDA obsahuje dva druhy otázok. Lexikálne otázky, na základe ktorých boli zostavované tzv. lexikálne mapy, smerovali

* Mgr. Zuzana Slobodová, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, Katedra interkultúrnej komunikácie, Konštatínova 16, 080 01 Prešov, zuzana.slobodova@unipo.sk.

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia grantového projektu VEGA Dynamické procesy v súčasnej jazykovednej slavistike IV. (Kapitoly z výskumu slovenčiny, poľštiny, rusínčiny a ukrajinčiny) č. 1/0236/20 (2020–2022).

² Pozri Ripka, I.: Karpatské názvy oviec v slovenských nárečiach. In: *Kultúra slova*, 17, 1983, s. 73–82.

od významu k zvukovej forme. Je to tzv. onomaziologická metóda. Napríklad na otázku „ako sa volá „miesto v starej peci, kde horí oheň“, explorátor zapíše odpoveď „ohnisko“ (ognisko, kemence, під, черинь, ватрэ, огньиште a pod.). Sémantické otázky, pri ktorých sa uplatnila sémaziologická metóda, zisťujú významy jednotlivých lexém. Postupuje sa teda od výrazu k obsahu. Napríklad explorátora zaujíma, aké významy má lexéma „vatra“. V Dotazníku CKDA (1987) sa uvádzajú iba predpokladané významy, ale explorátor zapíše každý nový význam, ktorý sa v nárečí danej lokality vyskytuje. Obidva typy otázok sa navzájom dopĺňajú a získané údaje boli zachytené na lexikálnych a sémantických mapách.³ Bulharský kolektív, ktorý zo začiatku spolupracoval, vystúpil z riešiteľského tímu v roku 1982. Materiály získané z územia Bulharskej republiky boli publikované až v roku 2008. Do našej štúdie sme zaradili aj tento materiál, pretože ho považujeme za dôležitý pri výskume karpaticizmov vyskytujúcich sa na juh od Rumunska. Hlavným cieľom tohto medzinárodného projektu bol výskum jazykovej interferencie a jazykových kontaktov medzi jazykmi a dialektmi karpatického jazykového areálu.

Predmetom nášho príspevku je sémantická analýza karpaticizmu *xVža* z aspektu medzijazykových kontaktov. Opierajúc sa o metodický postup uplatňovaný v modernej lexikológii, skúmame dynamické procesy v slovnej zásobe v nárečiach karpatického jazykového areálu. Problematika sémantickej analýzy je teoreticky rozpracovaná, ale pri výskume karpaticizmov sa jej doposiaľ venovala malá pozornosť. Domnievame sa, že takto získaný materiál bude dobrým východiskom jednak pre výskum genézy karpaticizmov a jednak pre výskum zmien v ich sémantickej štruktúre, ktoré sú motivované vonkajším vplyvom kontaktujúcich jazykov. Veríme, že štúdia bude impulzom pre ďalších bádateľov pri skúmaní etymológie tohto alebo aj ďalších karpaticizmov.

2. Slovensko-nemecké jazykové kontakty

Najvýraznejšími udalosťami našich dejín, ktoré mali vplyv na vývin slovenského jazyka a nárečí, boli **rozpad Veľkej Moravy, nemecká a valašská kolonizácia**. Z nemčiny preniklo do našej slovnej zásoby, hlavne do nárečí, mnoho slov, čo mohlo ovplyvniť stvrdnutie *d', t', ň, l'* na *d, t, n, l* napr. v Banskej Štiavnici či v Hnileckej doline na južnom Spiši. Kontakty medzi slovenským a nemeckým jazykom nájdeme už pred 5. stor. n. l. **V tom čase obývali časť nášho územia germánske kmene Markomanov a Kvádov**. Karpaticizmus *xVža* (spolu so slovami *chlěbъ, chlēvъ, skotъ, stodola, buky* atď.) pochádza z obdobia praslovančiny, z najstaršieho obdobia germánsko-slovanských vzťahov medzi 2.–3. stor. n. l.⁴

V 8.–9. stor. n. l. sa slovná zásoba slovanských jazykov začala obohacovať hlavne v kresťanskej terminológii, čo súviselo s misiami, ktoré sa k nám dostali zo Salzburgu, Regensburgu a Passau. Takto prenikli napríklad do slovenčiny slová *mních* (z nem. Mönch), *farár* (z nem. Pfarrer), *kacír* (z nem. Ketzer), či *kalich* (z nem. Kelch).

Od 13. storočia bolo Slovensko vo veľkej miere kolonizované. **Na pozvanie kráľa Bela IV. prišli z nemeckých krajín kolonisti, aby na území Slovenska podporili domáce banské podnikanie, výrobu a obchod**. Nemeckí prisťahovalci, ktorí prišli na pozvanie maďarského panovníka, boli prilákaní hlavne výhodnými právnymi a hospodárskymi podmienkami.⁵ S ponúknutými výhodami získali nemeckí kolonisti aj vedúcu pozíciu v meste a tak mohli rozvíjať

³ Podrobnejšie pozri: Dudášová-Kriššáková, J.: Vývin rusínskeho jazyka a dialektológia. Vysokoškolská učebnica. Prešov: Vydavateľstvo PU v Prešove, 2015, s. 238-257.

⁴ Porov. Horálek, K.: Úvod do studia slovanských jazyků. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, s. 293.

⁵ Štolc, J.: Slovenská dialektológia. Bratislava: vydavateľstvo Veda SAV, 1994, s. 17.

mestskú i banskú správu podľa vlastnej predstavy. Z tohto obdobia prenikli do slovenčiny slová ako *rada* (z nem. Rath, Stadtrat), *hajtman* (z nem. Hauptmann), *richtár* (z nem. Richter) a iné.

V 16. storočí k nám strach z náboženského prenasledovania zo strany anabaptistov, tzv. habánov priviedol kolonistov z oblasti Nemecka i Rakúska. Na slovenskom území sa usadili predovšetkým na juhozápade, v okolí Žiliny i Bardejova. Ich usídlenie nebolo rovnomerné, a tak sa niektoré germanizmy vyskytujú napr. len na Spiši, iné len na západnom Slovensku.

Dôležitou udalosťou v súvislosti slovensko-nemeckých jazykových kontaktov bol **začiatok vlády Habsburgovcov a vznik rakúsko-uhorskej monarchie v roku 1867**. Toto obdobie obohatilo našu slovnú zásobu v oblasti štátnej správy, vojenstva, módy i gastronómie, nábytku, napr. *matura* (z rak. Matura), *piškóta* (z rak. Biskotte), *fešný* (z rak./nem. fesch), *kredenc* (z nem. Kredenz), *luster* (z rak. Luster) a i. J. Doruľa⁶ vo svojom diele skonštatoval, že v období medzi 15.–18. storočím sa do slovenského jazyka dostalo toľko slov z nemčiny ako z nijakého iného jazyka.

Slovensko-nemecké jazykové kontakty ovplyvnila v neskoršom období kodifikácia spisovnej slovenčiny (1843), rozpad Rakúsko-Uhorska (1918) a porážka Nemecka v druhej svetovej vojne. Po druhej svetovej vojne vládla všeobecná antipatia k Nemecku, a tak vplyv nemeckého jazyka na slovenský značne oslabil.⁷

3. Sémantická (komponentová) analýza

Komponentovú analýzu⁸ môžeme definovať ako sémantickú analýzu, ktorej podstatou je skúmanie významu slov prostredníctvom vyčleňovania sémantických komponentov, čiže **sém**. Jazykoveda definuje sému ako základnú jednotku elementárneho významu. Je najmenším komponentom, ktorý už ďalej nemožno deliť. E. Sekaninová⁹ pri svojej analýze tiež zistila, že význam jednotlivých slov je možné ďalej rozčleniť na menšie časti, tzv. zmysly. Práve na vyčlenenie elementárnych významov sa používa komponentová analýza.

Sémantickú analýzu, ktorá je vhodná na porovnávanie príbuzných jazykov, rozpracoval významný ruský jazykovedec N. I. Tolstoj. Podľa autora je lexikálny význam (**seméma**) zložený

⁶ Doruľa, J.: Slováci v dejinách jazykových vzťahov. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 1977.

⁷ Bližšie o slovensko-nemeckých jazykových kontaktoch pozri Doruľa, J.: Slováci v dejinách jazykových vzťahov. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1977, 136 s.; Múcsková, G.: Mesto Gelnica a jeho jazyk. In: Ondrejovič, S. (ed.): Sociolinguistika Slovaca 5. Mesto a jeho jazyk. Bratislava: Veda, 2000, s. 184-194; Štolc, J.: Slovenská dialektológia. Bratislava: Veda, 1994, 177 s.; Škvarna, D. et al.: Lexikón slovenských dejín. Bratislava: SPN, 1997, 359 s.; Krško, J.: Hydronymia povodia Hrona. Banská Bystrica: UMB Fakulta humanitných vied, 2008, 353 s.; Ružička, J.: Prevzaté slová z nemčiny. In: Slovenská reč, 16, 1950–1951, s. 69-77.; Papsonová, M.: Bairisch-slowakische Wortschatzbeziehungen im Spiegel der Kulturgeschichte. In: Deutsche Wortforschung als Kulturgeschichte. Hrsgg. I. Hausner und P. Wiesinger. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2005, s. 261-273.; Kozmová, R.: Germanizmy v slovenčine. Kandidátska dizertačná práca. Bratislava, 1991, 402 s.

⁸ Sémantickej analýze sa venovali aj títo bádatelia: Ripka, I.: Sémantická štruktúra deverbatíva č(v)рпак v dialektoch karpatského areálu. In: Slavica Slovaca, 1983, roč. 18, č. 1, s. 45-48; Blanár, V.: Lexikálno-sémantická rekonštrukcia. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1984, 216 s.; Цветков, Н. В.: К методологии компонентного анализа. In: Вопросы языкознания, 1984, No 2, s. 61-71.; Malíková, M. O.: Sémantická analýza zložených slov tvorených morfému novov (v slovenčine a ruštine). In: Slavica Slovaca, 1986, roč. 21, č. 1, s. 28-38; Buzássyová, K.: Sémantická štruktúra slovenských deverbatív. Bratislava: Veda, 1990, 236 s.; Nemcová, E.: Sémantická analýza verb dicendi. Bratislava: Veda, 1990, 133 s.; Nábělková, M.: Vzťahové adjektíva v slovenčine (funkčno-sémantická analýza desubstantívnych derivátov). Bratislava: Veda, 1993, 204 s.; Kozárová, I. – Slobodová, Z.: Komponent čiernej farby v slovenských, anglických a nemeckých ustálených slovných spojeniach z oblasti ekonómie a manažmentu. In: Dančíšinová, L. (ed.): Jazyk a manažment, 2019, s. 46-62; Slobodová, Z.: Globalizácia – sémantická analýza pojmu v slovenskom a nemeckom jazyku. In: FORLANG: Cudzie jazyky v akademickom prostredí. Periodický zborník vedeckých príspevkov a odborných článkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 6.–7. júna 2019, s. 345-353.

⁹ Sekaninová, E.: Metóda modelovania a komponentovej analýzy v sémantike (s aplikáciou na verba sentiendi). In: Jazykovedný časopis, 1984, roč. 35, č. 2, s. 134-145.

z hierarchicky usporiadaného súboru elementárnych sémantických vlastností. Niektoré semémy sa dajú potom rozdeliť na sémantické diferenciálne príznaky (**sémy**).

Pri komponentovej analýze môžeme postupovať dvomi spôsobmi:

1. rozloženie významov na elementárne komponenty,
2. opísanie štruktúry zložitých významov pomocou menej zložitých.

Prvý spôsob sa využíva v algebraickej lingvistiky, druhý spôsob v lexikologicko-lexikografických opisoch slovnej zásoby prirodzených jazykov.¹⁰

V našom príspevku vychádzame z teórie komponentovej analýzy N. I. Tolstého, ktorú do slovenskej jazykovedy uviedol V. Blanár.¹¹ Rovnako sa opierame o teóriu dištingtívnych príznakov rozpracovanú vo vysokoškolskej učebnici *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia* (kapitola *Slovo a jeho významová štruktúra*, jej autorom je J. Furdík).¹²

Na sémantickú analýzu vybraného karpaticizmu používame súbor sémantických dištingtívnych príznakov. Sémantické príznaky podľa J. Furdíka (1980) nie sú rovnocenné, ale majú rozličnú hierarchiu. Rozlišujú sa **tri hierarchické typy sémantických príznakov**:

(1) **klasifikačné** (tie zaraďujú lexikálnu jednotku do najvšeobecnejších sémantických tried, napr. podstatné. meno),

(2) **identifikačné** (zaraďujú lexikálnu jednotku do príslušného mikrosystému, napr. stavba)

(3) a **špecifikačné** (odlišujú jednotlivé prvky lexikálneho mikrosystému, napr. na bývanie).¹³

Súčasťou sémantickej analýzy vybraného karpaticizmu je určenie zmien v lexikálnom význame, ktorý členíme na jednotlivé semémy. Podľa teórie sémantických príznakov zmenu lexikálneho významu treba chápať ako zmenu v súbore a hierarchii týchto príznakov. Môžu nastať tri typy zmien:

(1) **desémantizácia** – zánik sémy, resp. prechod lexémy do iného slovného druhu,

(2) **sémantizácia** – vytvorenie novej sémy, resp. semémy,

(3) **transsémantizácia** – zámena jedného sémantického príznaku druhým na základe vnútornej alebo vonkajšej podobnosti (metafora, metonymia).

4. Sémantická analýza karpaticizmu xVža

Sémantická analýza pozostáva z nasledovných zložiek:

(1) sémantická štruktúra lexémy v Dotazníku CKDA (4.1),

(2) názov karpaticizmu (4.1),

(3) sémantická štruktúra lexémy v CKDA a bulharských materiáloch (4.2),

(4) komparácia významov v Dotazníku CKDA a CKDA (4.3),

(5) podoby karpaticizmu v jednotlivých dialektoch karpatského areálu (4.4),

(6) výskyt karpaticizmu v materiáloch Bulharskej republiky (4.5),

(7) komparácia základného a druhotných významov v CKDA a bulharských materiáloch (4.6),

(8) výskyt karpaticizmu v Atlase slovenského jazyka IV (4.7),

(9) sémantická analýza základnej a druhotných semém (4.8),

(10) porovnanie sémantických príznakov základnej a druhotných semém (4.9),

(11) porovnanie zmien v lexikálnom význame karpaticizmu (4.10),

(12) výskyt karpaticizmu v karpatskom areáli (4.11).

¹⁰ Mistrík, J. et al.: Encyklopédia jazykovedy. Bratislava: Obzor, 1993, s. 242.

¹¹ Blanár, V.: Tolstého sémantická analýza slovenskej slovnej zásoby. In: Jazykovedný časopis, 1974, roč. 25, č. 1, s. 53-59.

¹² Ondrus, P. – Horecký, J. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia. Bratislava: SPN, 1980, s. 36-39.

¹³ Bližšie pozri Blanár, V.: Od myšlienkového odrazu k lexikálnemu významu. In: Jazykovedný časopis, 1976, roč. 27, č. 2, s. 99-116; Ondrus, P. – Horecký, J. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia. Bratislava: SPN, 1980. 225 s.

Sémantickú štruktúru lexémy *xVža* doplníme o tieto kvalifikátory: sémantizácia (sém.) desémantizácia (desém.), transsémantizácia (trans.). Pri určovaní kvalifikátorov zmien v lexikálnom význame sme porovnávali základný význam s druhotnými a ojedinelými významami. V CKDA sú podrobne zachytené aj ojedinelé významy, ktoré pomáhajú pochopiť dynamiku slovnjej zásoby. Komentár ku komparácii sme zaradili do časti *Porovnanie zmien v lexikálnom význame karpaticizmu (4.10)*.

V Dotazníku CKDA sa v sémantických otázkach udáva tzv. **metaforma**, resp. **metajazyková podoba karpaticizmu**. Veľké písmeno v metaforme otázky je namiesto vokálu, kde sa predpokladá najväčšia variantnosť. Pomlčka na konci označuje variantnosť morfológických elementov. Niekedy môže ísť o odlišné znenie metaformy v 1. vyd. Dotazníka (1981) a v 2. vyd. Dotazníka CKDA (1987). Smerodajný je názov uvedený na mape.¹⁴ Pri sémantickej analýze sme pracovali so sémantickou mapou CKDA, na ktorej je zachytená sémantická štruktúra karpaticizmu *+xVža*. Ako vyplýva zo zachytených údajov, explóratóri zisťovali, aké významy má tento karpaticizmus v skúmaných nárečiach.

4. 1 Sémantická štruktúra lexémy v Dotazníku CKDA (1987, s. 106)¹⁵

+ **xVža**

1. dom (všeobecný názov)
2. dom chudobného sedliaka, biedny dom
3. izba
4. kuchyňa

4. 2 Sémantická štruktúra lexémy v 1. zv. CKDA, 1989, mapa č. 1 a v bulharských materiáloch:

1. dom (všeobecný názov)
2. biedny (starý) dom – des.
3. izba – des.
4. kuchyňa – des.
5. kôlna, šopa – des.
6. pôjd, podkrovie – des.
7. **turistická, chata, útulňa v horách**¹⁶ – des.
8. ojedinelá seméma:
  - 8.1 xyš', xyjš', 'xyjž'isko – stará, spustená stavba – sýpka, chliev a pod. – sém.
  - 8.2 xys – stará stavba – sém.
  - 8.3 xys – stavba so sýpkou – sém.
  - 8.4 'xyža – stavba s chlievom a humnom – sém.
  - 8.5 xy:š – stavba z vetvičiek ihličnatých stromov – sém.
  - 8.6 xy:š – primitívna drevená stavba – sém.
  - 8.7 'xi:ša – chalúpka pastiera – sém.
  - 8.8 'xiška – vína pivnica – des.
  - 8.9 'xiška – domček, úkryt pred nečasom v poli – sém.¹⁷

¹⁴ Podrobnejšie pozri Dudášová-Kriššáková, J.: Vývin rusínskeho jazyka a dialektológia. Prešov: Vydavateľstvo PU v Prešove, 2015, s. 241.

¹⁵ Общекарпатский диалектологический атлас. Вступительный выпуск. Скопје, 1987, 185 с. (Вопросник, с. 105-176).

¹⁶ Seméma odhalená v materiáloch z Bulharskej republiky; v tabuľkách sémantickej analýzy je označená kurzívou.

¹⁷ Celokarpatský dialektologický atlas, 1. zv., Kišinev, 1989, mapa č. 1, s. 30, autor mapy A. Vašek. Porov. Prílohu č. 1 a 2 na konci štúdie.

4. 3 Komparácia významov v Dotazníku CKDA a CKDA

V Dotazníku CKDA sa predpokladali len štyri významy, ale výskum CKDA odhalil šesť významov a okrem toho aj deväť ojedinelých semém.

4. 4 Podoby karpaticizmu v jednotlivých dialektoch karpatského areálu

V 1. zv. CKDA je karpaticizmus zaznamenaný: v poľ.: *chyż, chyża: stare chyże*, pl. tant., na *chyżach, na chyże, na chyżu, chyże*, pl. tant., *chyżka, chyżysko* (s. 60); v čes.: *chyš, chyše* (s. 86); v slov.: *chyža* (s. 98); v ukr.: *xyža* (s. 129); v mold.: *hыż (bod č. 117), 'xыżы (bod č. 122)*.¹⁸ V poslednom diele CKDA – Indexy (2012) sa neuvádzajú údaje z rumunského jazyka, to však neznamená, že sa na danom území karpaticizmus *xVža* nevyskytuje, pretože sú doložené dve podoby lexémy v moldavskom jazyku (*hыż, 'xыżы*). Údaje z rumunských dialektov, ako sme uviedli, boli rekartografované.¹⁹ Skúmaný karpaticizmus explorátori nezaznamenali ani v srbských, chorvátskych a macedónskych dialektoch. Prekvapujúce v tomto kontexte je podoba karpaticizmu v bulharských materiáloch.

4. 5 Výskyt karpaticizmu v materiáloch Bulharskej republiky

V bulharských lokalitách sa výskyt karpaticizmu *xIž-* potvrdil vo významoch: 1. dom (všeobecný názov), 2. dom chudobného sedliaka, biedny dom, 3. izba, 4. kuchyňa, 5. turistická chata, útulňa v horách. V bulharských nárečiach sa karpaticizmus vyskytuje v nasledujúcich formách: '*iža* (bod 213, 214, 216, 217);²⁰ '*ižə* (bod 218); '*ižə* (bod 219, 221, 225); '*xižə* (bod 222); '*xižə* (bod 223).²¹ Ojedinelé semémy z územia Bulharskej republiky explorátori nezaznamenali.

4. 6 Komparácia základného a druhotných významov v 1. zv. CKDA a v bulharských materiáloch

Pri porovnaní základného a druhotných významov zachytených v CKDA a bulharských materiáloch sme zistili, že v oboch skúmaných materiáloch má karpaticizmus rovnaký základný význam: 1. dom (všeobecný názov). V druhotných významoch sa zhodujú nasledovne: 2. dom chudobného sedliaka, biedny dom; 3. izba; 4. kuchyňa. Nový význam, ktorý sa vyskytuje iba v bulharských nárečia, znie: „turistická chata, útulňa v horách.“ V ďalších významoch sa nezhodujú; nepotvrdili sa významy z CKDA: 5. kôlna, šopa; 6. pôjd, podkrovie. Nie sú zaznamenané ani ojedinelé významy. Uvedenú semému sme včlenili do sémantickej štruktúry karpaticizmu v poradí ako siedmy význam, ktorý rozčleníme na jednotlivé semý.

4. 7 Výskyt karpaticizmu v Atlase slovenského jazyka IV (1984)

Karpaticizmus *xVža* je v Atlase slovenského jazyka IV zachytený na mape č. 32 s názvom **a) izba; b) dom** v tematickom okruhu *V. Dom a jeho príslušenstvo* (s. 206).²²

¹⁸ V macedónskom indexe, ktorý zostavil Marjan Markovikj, nie sú zaznamenané príklady na výskyt analyzovanej lexémy *xVža* v macedónskych dialektoch. Údaje z dvoch bodov č. 117 a 122 sa uvádzajú v komentári k mape č. 1 +XYŽA (CKDA, 1. zv., 1989, s. 30). Ostatné príklady na výskyt lexémy *xVža* a jej podôb v nárečiach karpatského areálu sme čerpali z práce: Общекарпатский диалектологический атлас. Указатели. Под ред. Януша А. Ригера, Краков 2012. 214 s.

¹⁹ V úvode každého komentára k jednotlivým mapám vo všetkých siedmich zväzkoch CKDA sa uvádza, či sa v rumunských atlasoch nachádzajú alebo nenachádzajú údaje o mapovaných lexémach. V prípade skúmanej lexémy nájdeme konštatovanie: „V rumunských atlasoch slovo +xVža a jeho významy nie sú zaznamenané.“

²⁰ Mapu bulharského jazykového územia a zoznam obcí z územia Bulharska uvádzame za resumé: Príloha č. 3 a 4.

²¹ Карпато-балканский диалектный ландшафт: Язык и культура, Памяти Галины Петровны Клепиковой. Сборник статей. Отв. Редактор А. А. Плотникова. Москва: Российская академия наук. Институт славяноведения, 2008, s. 361. Dostupné na internete: https://inslav.ru/images/stories/books/Karp-Balkan-Pamjati_Klepikovoj2008.pdf

²² Habovštiak, A.: Atlas slovenského jazyka. IV. Lexika. Časť prvá – mapy. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1984. 464 s.

Ide o lexikálnu mapu, ktorá bola zostavená na základe odpovedí na otázku: „ako sa volá obytná miestnosť v dome?“ Lexéma *izba* (< psl. *jъstъba)²³ sa vyskytuje na súvislom území severozáp. polovice Slovenska, kým v dialektoch ležiacich na súvislom území juhovýchodnej časti Slovenska sa vyskytuje názov *xiža* (< psl. *chyzja < germ. *hūsa-).²⁴ Podľa A. Habovštiaka, autora štvrtého zväzku, ide o tzv. dichotomické členenie z hľadiska lexikálnej diferenciacie slovenských nárečí.²⁵ Podľa tohto novšieho členenia bádateľ zaraďuje do *severozápadnej oblasti* Slovenska nárečia na území Oravy, Liptova, Turca, Tekova, Hontu, časti Zvolena a západného Slovenska. Do *juhovýchodnej časti* zaraďuje nárečia novohradské, gemerské, južnú časť zvolených nárečí, a celú oblasť východoslovenských nárečí vrátane ukrajinských (rusínskych) dialektov.

Na mape č. 32 (s. 206) je zakreslená aj izolexa, ohraničujúca územie zemplínskych, sotáčkych a užských nárečí, v ktorých má lexéma *xiža* dva významy: (1) izba, (2) budova, dom. Podľa J. Dudášovej-Kriššákovej, ktorá skúmala rozšírenie lexémy *xiža* v slovenských nárečiach v širšom kontexte s nárečiami karpatského jazykového areálu, toto obohatenie sémantickej štruktúry lexémy *xiža* v nárečiach vo východnej polovici východného Slovenska je výsledkom intenzívnych slovensko-ukrajinských a ukrajinsko-slovenských, či presnejšie slovensko-rusínskych a rusínsko-slovenských jazykových kontaktov.²⁶

4. 8 Sémantická analýza základnej a druhotných semém

Tabuľka č. 1: Klasifikačné príznaky lexémy + *xVža*

	podstatné meno	konkrétnosť	počítateľnosť
1. dom (všeobecný názov)	+	+	+
2. dom chudobného sedliaka, biedny dom	+	+	+
3. izba	+	+	+
4. kuchyňa	+	+	+
5. kôlna, šopa	+	+	+
6. pôjd, podkrovie	+	+	+
7. turistická chata, útulňa v horách	+	+	+

Tabuľka č. 2: Identifikačné príznaky lexémy + *xVža*

	stavba	časť stavby
1. dom (všeobecný názov)	+	-
2. dom chudobného sedliaka, biedny dom	+	-
3. izba	-	+
4. kuchyňa	-	+
5. kôlna, šopa	+	-
6. pôjd, podkrovie	-	+
7. turistická chata, útulňa v horách	+	-

Tabuľka č. 3: Špecifikačné príznaky lexémy + *xVža* (1. časť)

	na bývanie	biedny	pre ľudí	pre sedliaka	priestor v dome	na prípravu jedál
1. dom (všeobecný názov)	+	-	+	-	-	-
2. dom chudobného sedliaka, biedny dom	+	+	+	+	-	-

²³ V Gemeri sa vyskytujú aj podoby *vizba* (217, 220, 221), v gor. nár. na Orave *jizba* (102), ojedinele aj *hizba* popri *izba* (15); v Gemeri boli zaznamenané aj podoby *xižā* (226), *hiža* (223, 226), v spiš. a abovských nár. *hiža* (239, 242 – 245, 248, 251, 254 – 259, 261), v ukraj. (rusín.) nár. *xviža*. Porov. Habovštiak, A.: Atlas slovenského jazyka. IV. Lexika. Časť druhá. Úvod – Komentáre – Dotazník – Indexy, 1984, s. 144. Porov. Prílohu 5 – Zoznam bodov ASJ IV.

²⁴ Pozri predchádzajúcu poznámku.

²⁵ Habovštiak, A.: Atlas slovenského jazyka IV. Lexika, c. d., s. 29.

²⁶ Dudášová-Kriššáková, J.: Kapitoly zo slavistiky. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2001, s. 71-72.

3. izba	+	-	+	-	+	-
4. kuchyňa	+	-	+	-	+	+
7. turistická chata, útulňa v horách	+	-	+	-	-	-

Tabuľka č. 4: Špecifikačné príznaky lexémy + xVža (2. časť)

	na bývanie	pre ľudí	priestor v dome	hosp.	pod strechou	na odkladanie	na drevo/náradie/veci
5. kôlna, šopa	+	-	-	+	-	+	+
6. pôjd, podkrovie	+	+	+	-	+	+	+

4. 9 Porovnanie sémantických príznakov základnej a druhotných semém

Všetky skúmané semémy majú rovnaké klasifikačné príznaky – *podstatné meno, konkrét-nosť, počítateľnosť*.

Identifikačný príznak *stavba* majú semémy „*dom* (všeobecný názov) (1)“, „*dom chudobného sedliaka, biedny dom* (2)“, „*kôlna, šopa* (5)“, „*turistická chata, útulňa v horách* (7)“. Príznak *časť stavby* majú ostatné semémy: „*izba* (3)“, „*kuchyňa* (4)“, „*pôjd, podkrovie* (6)“.

Špecifikačný príznak *na bývanie, pre ľudí* majú semémy 1, 2, 3, 4, 6, 7. Príznak *v dome* charakterizujú semémy 3, 4, 6. Príznak *na odkladanie, na drevo/náradie/veci* majú spoločný semémy 5, 6. Zvyšné príznaky nie sú zhodné s ostatnými.

4. 10 Porovnanie zmien v lexikálnom význame karpaticizmu

Pri druhotných semémach sme zachytili desémantizáciu pri 2, 3, 4, 5, 6, ide o významy označujúce časť stavby. Pri ojedinelej seméme 7.8 sme zachytili desémantizáciu, keďže označuje len časť stavby a nie na bývanie. Pri zvyšných semémach sme pozorovali sémantizáciu.

4. 11 Výskyt karpaticizmu v karpatskom areáli

Ako sme už uviedli, karpaticizmus xVža podľa Atlasu slovenského jazyka IV, je zachytený na mape č. 32 s názvom a) *izba*; b) *dom*. Rozloženie používania týchto dvoch lexém je na území Slovenska rozdelené na dve časti: na severozápade je rozšírená lexéma *izba*, na juho-východe *xiža*. Vo východnej časti východoslovenských nárečí (v zemplínskych, sotáckych a užských dialektoch) lexéma *xiža* má dva významy: (1) *izba* (obytná miestnosť) a (2) *budova* (*dom, stavenie*).²⁷

Podľa údajov z 1. zv. CKDA²⁸ lexéma xVža s významom „*dom* (všeobecný názov) (1)“ je rozšírená vo východoslovenských nárečiach, a to v skupine spišské nárečia (Vikartovce, bod č. 42), zemplínske (Mestisko, bod č. 48), rusínske (Bajerovce, bod č. 45; Zborov, bod č. 46; Veľká Poľana, bod č. 49) a sotácke (Belá nad Cirochou, bod č. 51).²⁹ S touto semémou sa stretne v juhozápadnej Ukrajine a na západnej hranici Rumunska so Srbskom.

Druhý význam „*biedny* (*starý*) *dom*“ sa vyskytuje v západoslovenských nárečiach: trnavské: (Blatné, bod č. 29), v stredoslovenských nárečiach: dolnooravské (Zázrivá, bod 36), hornooravské (Brezovica, bod č. 39), vo východoslovenských nárečiach: spišské (Vikartovce, bod č. 42 a Teplička, bod č. 43). V ostatných dialektoch karpatického areálu sa seméma používa v juhozá-

²⁷ Habovštiak, A.: Atlas slovenského jazyka. IV. Lexika, c. d., s. 206.

²⁸ Обščекарпатский диалектологический атлас. Выпуск I. Редактор Р. J. Удлер. Кишинёв: Штиинца, 1989, mapa č. 1, s. 30, 31.

²⁹ Na sieťke bodov v CKDA je na území Slovenska 24 lokalít, z toho štyri tvoria lokality ukrajinské (rusínske) na severovýchodnom Slovensku.

padnej Ukrajine a ďalej na južnej Ukrajine na hranici s Rumunskom. V Moldavsku sa vyskytuje ojedinele na juhovýchode.

Seméma č. 3 „*izba*“ sa na slovenskom území používa v západoslovenských nárečiach: záhor-ské (Gajary, bod č. 28), topoľčianske (Nitrianska Blatnica, bod č. 31), hornokysucké (Staškov, bod č. 32), v stredoslovenských: tekovské (Rudno nad Hronom, bod č. 33), hontianske (Žemberovce, bod č. 34), turčianske (Sklabiňa, bod č. 35), zvolenské (Ľuboreč, bod č. 38), vo východoslovenských: spišské (Vikartovce, bod č. 42 a Teplička, bod č. 43), šarišské (Plaveč, bod č. 44 a Zborov, bod č. 46), rusínske (Bajerovce, bod č. 45 a Zbojné, bod č. 50), zemplínske (Mestisko, bod č. 48) a sotácke (Belá nad Cirochou, bod č. 51). Taktiež sa tento význam používa v Horných Mladoniciach, okres Krupina.³⁰

Seméma č. 4 „*kuchyňa*“ sa používa v malej pohraničnej oblasti medzi Slovenskom a Poľskom a v juhovýchodnej Ukrajine.

Seméma č. 5 „*kôľňa, šopa*“ je rozšírená na malom území Moravy.

Šiesta seméma „*pôjd, podkrovie*“ bola zaznamenaná v južnom Poľsku.

Ojedinelé semémy lokalizujeme na územie Moravy, do pohraničnej oblasti medzi Slovenskom.

Autorom mapy +XYŽA 1 a zostavovateľom komentára bol A. Vašek.

Na území Bulharskej republiky sa karpatizmus vyskytuje v nasledujúcich podobách a miestach: Врачеш, район Ботевграда (bod č. 213), Плана, район Самокова (bod č. 214), Пастра, район Дупницы (bod č. 216), Гега, район Петрича (bod č. 217) v podobe 'iža (význam č. 5); Триград, область Смоляна (bod č. 218) v podobe 'ižā (význam č. 5); Стоките, район Севлиева (bod č. 219), Кацелово, район Бялы (bod č. 221) a Комарево, район Провадии (bod č. 225) v podobe 'ižā (význam č. 5); Медвен, район Котела (bod č. 222) v podobe 'xižā (význam č. 5); Черничино, район Ивайловграда (bod č. 223) v podobe 'xižā (význam č. 5).

Pre karpatizmus *xVža* sa výskumom nepotvrdilo vhodné slovo v týchto lokalitách: Долна Рика, область Монтаны (bod č. 212), Поибрене, район Панагюриште (bod č. 215), Брест, область Плевена (bod č. 220), Стоилово, район Ивайловграда (bod č. 224), Подвис, район Карнобата (bod č. 226).

5. Etymológia karpatizmu *xVža*

Pôvod karpatizmu *xVža* sme skúmali v slovníkoch A. Brücknera,³¹ V. Macheka,³² F. Sławského,³³ M. Vasmera,³⁴ L. Kráľika,³⁵ Š. Ondruša³⁶ a A. Preobraženského.³⁷ A. Preobraženskij ani Š. Ondruš nespracovali etymológiu skúmaného karpatizmu. Najpodrobnejšia etymológia sa nachádza v slovníku od V. Vasmera, stručný opis etymológie uvádza L. Králik a V. Machek.

Všetci vybraní autori pokladajú karpatizmus za slovo nemeckého pôvodu (*hūs, Haus*), resp. z germ. *hūzā-, hūsa-*. A. Brückner ilustruje výpožičku od Nemcov dvomi cestami: *Kietz*³⁸

³⁰ Údaj z obce Horné Mladonice, okres Krupina, uvádzame na základe vlastného výskumu.

³¹ Brückner, A.: Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa: Wiedza Powzsechna, 1957.

³² Machek, V.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1971.

³³ Sławski, F.: Słownik etymologiczny języka polskiego. Zeszyt 1. (A – Czar). Kraków: Nakładem Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, 1983.

³⁴ Фасмер, М.: Этимологический словарь русского языка Т – Яшур. Москва: Издательство Прогресс, 1973.

³⁵ Králik, L.: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2015.

³⁶ Ondruš, Š.: Odtajnené trezory. 1. vyd. Martin: Matica slovenská, 2000; Odtajnené trezory [diel] 2. 1 vyd. Martin: Matica slovenská, 2002; Odtajnené trezory [diel] 3. 1. vyd. Martin: Matica slovenská, 2004.

³⁷ Преображенский, А.: Этимологический словарь русского языка. Том I. А – О. Москва: Тип. Г. Лиснера и Д. Совко, 1910; Преображенский, А.: Этимологический словарь русского языка. Том II. П – С. Москва: Тип. Г. Лиснера и Д. Совко, 1914. Dostupné na internete: <http://etymolog.ruslang.ru/index.php?act=preobrazhenskij>

³⁸ „Kietz, niekedy aj Kiez, označuje formu osídlenia na severovýchode Nemecka v tzv. Germania Slavica (historická krajina na pomedzí nemecko-slovanskej jazykovej hranice)“ ([de.wikipedia.org/wiki/Kietz_\(Siedlung\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Kietz_(Siedlung))).

– „rybárske chalupy“ v Marchi,³⁹ v oblasti Álp v podobe *Keische, Keusche*, „chalupa“ (odtiaľ znovu slovin. *kaiža*).

V. Machek pripomína, že slovo chyža sa používa u všetkých Slovanov v dvojakej podobe: chysja, chyzja. Podoba chysja sa vyskytuje v češtine, slovinčine, srbčine a chorvátčine, v ostatných slovanských jazykoch sa vyskytuje podoba so -z- (chyzja).

Na základe tohto poznatku uvádzame aj podobu karpatizmu zachytenú v starosloviencine: „ХЫЗИНА, -Ы Ж (15) κέλλα, κελλίον, ξενία (!) хижина, келья, каморка, чыўшка, села, комўрка: сѣтворн кмоу хызиннж особь да искоуѣсь приметъ бѣсовъскъ *Сунр* 171, 8-9; въ пештерѣ ѿде маломъ отъстоаше отъ хызинны кго... съ слъжзами плакааше са *Сунр* 274, 20; сжштоу бо великоуоумоу отъцоу въ хызиннѣ... въздръма са *Сунр* 275, 21. – *Сунр* 119, 27; 122, 9; 172, 6 и 27; 204, 1; 287, 26; 288, 6; 292, 10; 295, 12; 296, 18; 293, 16; 302, 16. – Ср. клѣтъ, клѣтъка, кжца, скинини, хлѣвина, хызь.“⁴⁰

V tejto súvislosti konštatujeme, že výskum v CKDA odhalil nasledovné varianty karpatizmu *xVža*: *xys', xyjš', xyjž'isko, xys, 'xi:ša, 'xiška*.

Na základe porovnania etymológie vo vybraných etymologických slovníkoch môžeme jednoznačne konštatovať, že karpatizmus *xVža* má germánsky pôvod a patrí k najstarším germanizmom prevzatým do slovnej zásoby praslovanského jazyka v prvej etape germánsko-slovanských vzťahov, ktorá spadá do obdobia medzi 2.–3. stor. n. l.

6. Záver

V našom príspevku sme analyzovali karpatizmus *xVža* zo sémantickej stránky. Lexému sme rozložili na klasifikačné, identifikačné a špecifikačné príznaky. Všetky semémy (základná i druhotné) mali rovnaké klasifikačné príznaky – *podstatné meno, konkrétne, počítateľnosť*. Odlišnosti sme odhalili pri identifikačných príznakoch: *stavba, časť stavby*. Najväčšia rozmanitosť bola prítomná pri špecifikačných príznakoch. Tu sa semémy zhodovali v príznakoch: *na bývanie, pre ľudí, priestor v dome, na odkladanie, na drevo/náradie/veci*. Vo zvyšných príznakoch sa nezhodovali. Pri porovnaní sémantickej štruktúry zachytenej v Dotazníku CKDA a v samotnom 1. zv. CKDA sme zistili, že v Dotazníku sa predpokladali štyri významy, výskum pre CKDA ich odhalil šesť a deväť ojedinelých významov.

Skúmaný karpatizmus je zachytený v poľských, českých, slovenských, ukrajinských i moldavských dialeктоch. Na základe materiálov z bulharských lokalít poznáme aj bulharskú podobu karpatizmu. Podoba nie je zaznamenaná v srbských, chorvátskych ani rumunských dialeктоch. Z materiálov Bulharskej republiky sa výskyt karpatizmu *xLž-* potvrdil v piatich významoch: 1. dom (všeobecný názov), 2. dom chudobného sedliaka, biedny dom, 3. izba, 4. kuchyňa, 5. turistická chata, útulňa v horách. Karpatizmus *xVža* sa vyskytuje v 8 bulharských lokalitách (z celkového počtu 13). Jednotlivé semémy sú na sémantickej mape CKDA zachytené v slovenských nárečiach, v dialeктоch v Poľsku a na území Moravy, Ukrajiny, na západnej hranici Rumunska so Srbskom a v Moldavsku.

Pri overovaní výskytu karpatizmu v Atlase slovenského jazyka IV (1984) sme zistili, že sa v slovenských nárečiach vyskytuje v dvoch významoch: *izba* a *dom*. Zmeny v rámci karpatizmu sme zachytili v podobe sémantizácie i desémantizácie. Transsémantizáciu sme neodhalili.

Na základe skúmania etymológie karpatizmu *xVža* vo viacerých etymologických slovníkoch, sme konštatovali germánsky pôvod lexémy. Zistenie len potvrdzuje fakt, že slovenský jazyk bol

³⁹ March – mesto v Nemecku (pozn. autorky).

⁴⁰ Цейтлин, Р. М. – Вечерка, Р. – Благова, Э. (eds.): Старославянский словарь (по рукописям X – XI веков). Москва: Русский язык, 1994, с. 768-769.

a aj je v neustálom kontakte s inými jazykmi. Vplyv na slovnú zásobu slovenčiny mala nielen nemecká kolonizácia, ale aj valašská kolonizácia (prostredníctvom ktorej bola slovenčina v kontakte s poľskými, českými (moravskými), ukrajinskými, rusínskymi a maďarskými nárečiami).

Semantische Analyse von Karpatismus xVža unter dem Aspekt der slowakisch-deutschen Sprachkontakte

Zuzana Slobodová

In unserer Arbeit haben wir den Karpatismus *xVža* einer semantischen Analyse unterzogen. Wir haben den Karpatismus in Klassifikations-, Identifikations- und Spezifikationskomponenten unterteilt. Alle analysierten Sememe hatten die gleichen Klassifikationskomponenten, wir beobachteten eine größere Vielfalt bei Identifikations- und Spezifikationskomponenten. In der Analyse haben wir die angenommene semantische Struktur, die im Fragebogen des Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas (OKDA) erfasst wurde, mit der semantischen Struktur im Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas verglichen - der Fragebogen nahm nur 4 Bedeutungen an, OKDA-Untersuchungen ergaben 6 und 9 isolierte Sememe. Karpatismus *xVža* wird in polnischen, tschechischen, slowakischen, ukrainischen und moldauischen Dialekten erfasst. Ausgehend von Materialien aus bulgarischen Ortschaften kennen wir auch die bulgarische Form des Karpatismus – *xVž*-. Die Form wird nicht in serbischen, kroatischen und rumänischen Dialekten aufgezeichnet. Wir haben festgestellt, dass Karpatismus *xVža* in slowakischen Dialekten in zwei Bedeutungen vorkommt: Zimmer und Haus. Wir haben auch die Etymologie des ausgewählten Karpatismus in mehreren etymologischen Wörterbüchern untersucht – da haben wir germaner Ursprung herausgefunden.

⁺xVŽA 1

В румынских атласах слово ⁺xVŽa и его значения не зарегистрированы.

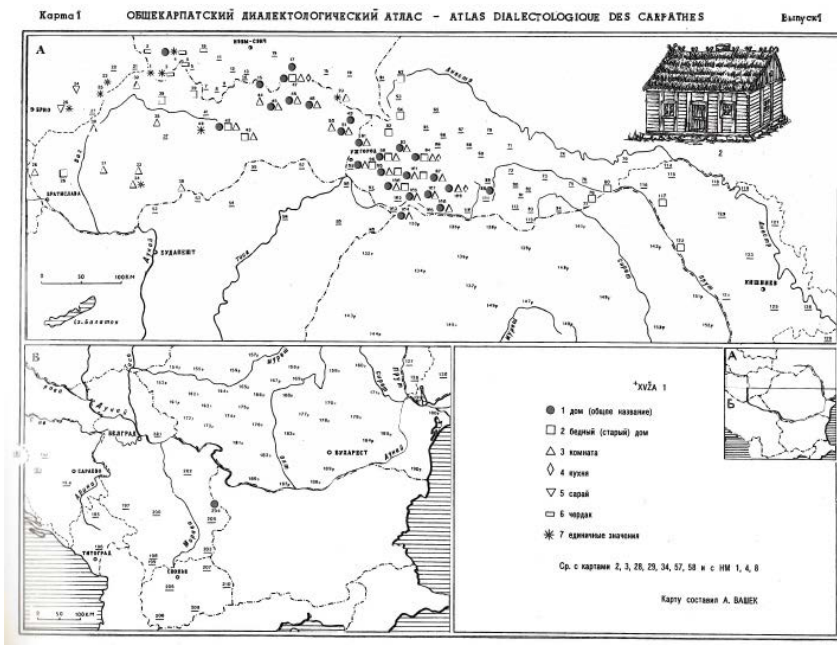
Ср. с картами 2, 3, 28, 29, 34, 57, 58 и с НМ 1, 4, 8.

Ключ к индексу: 1 дом (общее название); 2 бедный (старый) дом; 3 комната; 4 кухня; 5 сарай; 6 чердак; 7 единичные значения.

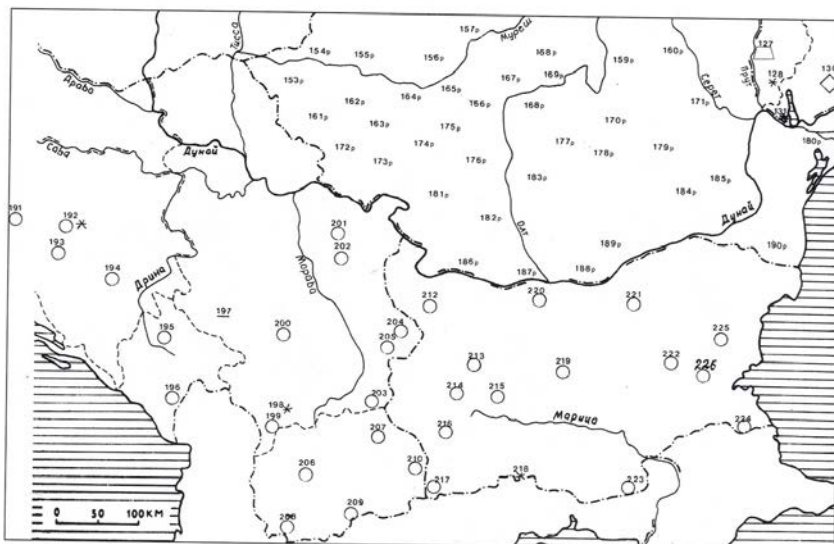
1 хуш¹, хуш², хуш³ isko 7 (старая, обветшалая постройка – амбар, хлев и под); 2 па¹хуži 6; 3 хус 7 (старая постройка), па¹хузах, па¹хузак 6; 4 хус 1, 7 (постройка с амбаром), па¹хуže 6, 5 па¹хуže 6 (устар.); 6–9 (нет слова); 10 па¹хуže 6; 11–14 (нет слова); 15 хуžка 1 (слово известно в соседнем с. Верхомля); 16 (нет слова); 17 хуža 1 (устар.); 18, 19 (нет слова); 20 хуžа 7 (постройка с хлевом и током); 3; 21, 22 (нет слова); 23 хуш¹ 7 (постройка из веток хвойных деревьев); 24 хуш¹ 5; 25 хуш¹ 7 (примитивная деревянная постройка, односкатная); 26 хуш¹ 5, 7 (хижина пастуха); 27 (нет слова); 28 хуža 3; 29 хуža 2; 30–33 хуža 3; 34 хуža 3, (dem.) хушка 7 (винный погребок); 35 хуža 3; 36 хуža 2 (нов.); 37 (нет слова); 38 хуža 3; 39 хуža 2 (нов.); 40 (dem.) хушка 7 (домик, укрытие от непогоды в поле); 41 (нет слова); 42 хуža 1, 2, 3; 43 хуža 2, 3; 44 хуža 3; 45 хушка, (dem.) хушка 1, 3; 46 хуža 1, 3; 47 хушка, хушка 1, 2, 3, 4; 48 хуža, (dem.) хушка 1, 3; 49 хушка, (dem.) хушка 1; 50 хушка 3; 51 хушка, (dem.) хушка 1, 3; 52–61 (нет слова); 62 хуža 2 (редко, унич.); 63 (нет слова); 64 хуža 2 (редко); 65–77 (нет слова); 78 хуž 2; 79 (нет слова); 80 хуž 2; 81 хуža 1, 3; 82 хуža 2 (редко); 83 хуža 1, 3; 84 хуža 1, 2, 3, 4; 85, 86 (нет слова); 87 хушка 1, 3; 88 хушка 1 (редко); 89–95 (нет слова); 96 хуža 1, 3, хушка 2; 97 (нет слова); 98 хуža 1, 2, 3, хушка 2; 99 хуža 1, 3, хушка 2; 100 хушка 1, 3, хушка 2; 101 хушка 1, 3, хушка 2; 102, 103 (нет слова); 104 хушка 1, 3; 105 хуža 1, 3; 106 (нет слова); 107, 108 хуža 1, 3; 109 хуža 1, 3, 4 (построена отдельно от дома); 110–113 (нет слова); 114 (анкетирование не проведено); 115, 116 (нет слова); 117 хуž 2; 118 (нет слова); 119 (анкетирование не проведено); 120, 121 (нет слова); 122 хушы 2; 123–131 (нет слова); 191–203 (нет слова); 204 хуža 1; 205–210 (нет слова).

Príloha č. 1 – xVža (ľavá strana, zväzok I, komentár k mape č. 1, 1989, str. 30)⁴¹

⁴¹ Preskenované z originálu.

Príloha č. 2 – xVža (pravá strana, zväzok I, mapa č. 1, 1989, str. 31)⁴²

Príloha č. 3 – Bulharské materiály pre CKDA

Zdroj: Карпато-балканский диалектный ландшафт: Язык и культура 2008, s. 36

⁴² Preskenované z originálu.

Príloha č. 4 – Zoznam bulharských obcí

- 212 - Долна Рикса, область Монтаны
- 213 – Врачеш, район Ботевграда
- 214 – Плана, район Самокова
- 215 – Поибрене, район Панагюриште
- 216 – Пастра, район Дупници
- 217 – Гега, район Петрича
- 218 – Триград, область Смоляна
- 219 – Стоките, район Севлиева
- 220 – Брест, область Плевена
- 221 – Кацелово, район Бялы
- 222 – Медвен, район Котела
- 223 – Черничино, район Ивайловграда
- 224 – Стоилово, район Ивайловграда
- 225 – Комарево, район Провадии
- 226 – Подвис, район Карнобата

Zdroj: Карпато-балканский диалектный ландшафт: Язык и культура 2008, s. 355-359.⁴³

Príloha č. 5 – Zoznam bodov ASJ IV

- 102 – Oravská Polhora, okr. Námestovo
- 217 – Sirk, okr. Revúca
- 220 – Chyžné, okr. Revúca
- 221 – Kameňany, okr. Revúca
- 223 – Kunová Teplica, okr. Rožňava
- 226 – Vlachovo, okr. Rožňava
- 239 – Hradisko, okr. Levoča
- 242 – Klčov, okr. Levoča
- 243 – Kurimany, okr. Levoča
- 244 – Spišské Tomášovce, okr. Spišská Nová Ves
- 245 – Hnilec, okr. Spišská Nová Ves
- 248 – Odorín, okr. Spišská Nová Ves
- 251 – Prakovce, okr. Gelnica
- 254 – Čečejevce, okr. Moldava nad Bodvou
- 255 – Šemša, okr. Košice
- 256 – Hutníky, okr. Košice
- 257 – Trstené pri Hornáde, okr. Košice
- 258 – Nižná Hutka, okr. Košice
- 259 – Bidovce, okr. Košice
- 261 – Košická Nová Ves, okr. Košice

Zdroj: Atlas slovenského jazyka IV: lexika. Časť 2 – úvod, komentáre, dotazník, indexy. 1984, s. 315-319.⁴⁴

---

⁴³ Porovnaj poznámku č. 18.

⁴⁴ Porovnaj poznámku č. 20.